

*Een oude familiefoto die ook op de poster staat:
Ilay den Boer als kind in Israël, kort voor hij
met zijn ouders naar Nederland verhuisde.*

Een tafel vol conflicten

In 'Eet smakelijk' heeft de Nederlands-Israëlische theatermaker Ilay den Boer zijn Bar Mitswa opnieuw geënceneerd, met het publiek als tafelgasten. Een culinaire voorstelling over identiteit, ontheemding en politiek geschil.

JARON BEEKES

'Ach jongen, zo droevig op je eigen feest'.
Dat verzin je niet

Bij de opening van de voorstelling nemen de twintig gasten plaats aan een mooi gedekte, ovale tafel. Iedereen overhandigt gastheer Ilay een envelop die bij binnenkomst is uitgedeeld, zijn Bar Mitswa-geschenk. De gasten worden voorgesteld als familieleden. Vanaf dat moment is de realiteit van het theater omgetoverd tot een grot in Jeruzalem, en zijn de aanwezigen te gast op een Israëlisch Bar Mitswa-feest.

Ilay (22): „Ik wil het publiek het mooie van de Joodse cultuur laten zien. Behalve dat ik ze een lekkere maaltijd voorzet, met gemarineerde kip, techina en gebakken aubergine, doorloop ik alle stappen van de Bar Mitswa. Er wordt veel gezongen, er worden gebeden gezegd en goede gesprekken gevoerd. Het laat zien hoe trots en veilig ik me voel bij mijn Israëlische identiteit.” Die geborgenheid is echter slechts het uitgangspunt van de voorstelling. Wanneer de Israëlische politiek ter sprake komt, slaat de sfeer genadeloos om. „Hoe het prachtige van de Joodse cultuur zomaar kan omslaan in een persoonlijk en politiek conflict, daar gaat mijn voorstelling over. Dat wil ik delen met het publiek.”

Dat Ilay iets te vertellen heeft is duidelijk. Hij praat gedreven en weet waarover hij het heeft. Hij werd in 1986 in Jeruzalem geboren

uit een gemengd Nederlands-Israëlisch echtpaar. Op zijn derde, op het hoogtepunt van de eerste intifada, verhuisden zijn ouders met hem naar Nederland. „Vooraf mijn moeder werd bang. Ze was kritisch over het Israëlische beleid, maar dacht tegelijkertijd: 'Ik kan politiek wel achter de Palestijnen staan, maar ik moet ook mijn kind beschermen.'” Ilay voelt zich in Amsterdam 'heel goed, maar niet thuis'. „Ik voel me nog altijd heel erg verbonden met Israël, hoewel ik nu heb besloten er een tijdje niet meer naar toe te gaan. Vroeger deden we dat zo'n vier, vijf keer per jaar.” Deze tijdelijke 'boycot' heeft hij ingesteld omdat hij niet meer het gevoel heeft eerlijk tegen zichzelf te kunnen zijn. „Wat mijn land, mijn volk de Palestijnen daar aandoet, is niet goed te praten.”

Toch vindt hij zichzelf ook wat hypocriet. „Het is wel lekker makkelijk om vanuit Nederland quasi-idealistisch en kritisch te zijn. Ik weet niet of ik dat ook was geweest als mijn ouders in Israël waren gebleven, maar ik hoop het wel.”

Deze kritiek is hem door zijn Israëlische familie niet in dank afgenomen. Sinds hij weigerde in militaire dienst te gaan („gelukkig kon ik dat, met mijn dubbele nationaliteit”), ziet de familie van zijn moeders kant hem als landverrader. „Dat kwam hard aan, maar ik kon niet anders. Zelfs als medewerker in het legertoneel zou ik me schuldig voelen.”

Eet smakelijk, met als ondertitel de Hebreeuwse vertaling *beteavon*, gaat over al deze conflicten: de boosheid jegens zijn moeder ('waarom leven we in Nederland en niet in Israël?'). De machteloosheid ten opzichte van Israël ('hoe kan ik nog trots zijn op mijn land in zo'n moeilijke situatie?'). De breuk met zijn familie, zijn gewetensbezwaren, zijn verscheurde zelfbeeld.

Een voorbeeld waarin dit alles samenkomt is het lied *Ein li eretz acheret* ('Ik heb geen ander land'), dat als een rode draad door de voorstelling loopt. De eerste keer dat Ilay dit met het publiek zingt is het, net als op zijn echte Bar Mitswa, een lied van trots en blijdschap. Later krijgt het steeds meer een politieke lading, als blijkt dat het over de eerste Libanonoorlog gaat. Hij nam het zijn moeder kwalijk dat ze hem, als naïeve jongen van nauwelijks dertien, dit beladen lied heeft laten zingen. Maar in een gefilmd interview vertelt zij hem: „Je vond het zo mooi en ik wilde jou je droom niet ontnemen.”

De videobeelden, de muziek, maar bovenal de ongedwongen ambiance van een feestmaal, maken *Eet smakelijk* niet alleen inhoudelijk, maar ook theatertechnisch een spannende voorstelling. Ilay: „De gasten zijn echt onderdeel van de voorstelling. Het is wel een solo, dus ik vraag de aanwezigen niet te participeren, maar dat gebeurt vanzelf tóch.

Er waren bij de try-outs bijvoorbeeld veel niet-joodse gasten die *basic* vragen stellen over Joodse gebruiken. Maar ook persoonlijke standpunten komen aan bod. Het is een heel open setting, hoewel er wel een basispatroon in de voorstelling is. Soms komen toeschouwers ook met heel waardevolle toevoegingen. Zo zei laatst iemand: 'Ach jongen, je bent zo droevig op je eigen feest.' Dat was oprecht, zoiets verzin je niet. Na afloop was die vrouw in de war of ze nou in een voorstelling had gezeten, of dat het echt was geweest. Ik laat het deels van het toeval afhangen en dat maakt het iedere keer anders.”

Ilay wil zijn publiek iets meegeven om over na te denken en discussie uitlokken, maar zeker geen politiek *statement* geven. „Ik ben theatermaker, geen politicus. Maar ook als theatermaker is het je plicht om midden in de wereld te staan, elke dag kranten te lezen. Je kunt de politiek wel doodzwijgen, maar op een gegeven moment barst het open, en dat is precies wat er in deze voorstelling gebeurt.”

Hij realiseert zich overigens dat hij zich hiermee op glad ijs begeeft. „Je wordt al snel pamflettistisch, maar dat wil ik juist niet.” Afgelopen zomer organiseerde Ilay het contextprogramma 'De geborgen ruimte' bij het Israëlisch dans- en theaterfestival *Confronting Cultures* (NIW 49). „Ook daar was de kunst het uitgangspunt, vanwaar uit we de politiek op een open manier belichtten.”

Een debatprogramma, een debuutvoorstelling die in drie grote steden staat geprogrammeerd, de term 'veelbelovend' lijkt een *understatement* voor de 22-jarige. Hij is er dan ook een beetje trots op. En dit is nog maar het begin: „Omdat ik mijn boodschap steeds verder wil nuanceren, is het mijn plan een hele reeks voorstellingen te maken over de Joods-Israëlische identiteit en het belang van een thuisland. De tweede staat gepland voor het *Over het IJ*-festival, in juli 2009. Ik denk nu aan een serie van zes, maar het kunnen er net zo goed dertig worden.”

De eerste van die reeks, *Eet smakelijk, beteavon* roept in ieder geval genoeg vragen op om na iedere voorstelling uitvoerig na te praten. Voor wie mee wil eten en discussiëren is het raadzaam tijdig te reserveren, er zijn maar twintig plaatsen aan tafel. ◀

Ilay den Boer, *Eet Smakelijk*

9 t/m 20 december (beh. zo en ma): Het Huis van Bourgondië, Maastricht (reserveren: 043-3219960, info@huisvanbourgondie.nl)

15 t/m 17 januari: Theater Frascati, Amsterdam (reserveren: 020-6266866, www.theaterfrascati.nl)

3, 5 en 7 februari: Theater Kikker, Utrecht (reserveren: 030-2319666, www.theaterkikker.nl)